

Parlamantoya Müdahale Hep Vardı!

Demokrasi ve demokratik yaşamın önemli kurumlarından biri olan parlamantoya saygınlığı en üst seviyeye getirmek başta parlamantoda yer alan parlamenterlerin görevidir. Her parlamenter en az Şili devlet Başkanı Salvador Allende kadar cesur olmalıdır. Canını parlamantoya siper edebilmelidir.

1946 yılında ilk çok partili seçimler yapıldı. Bu seçim de demokratik teamüllerin ruhuna aykırı olarak seçmen oylarını açık kullandı, oy tasnifi ise gizli yapıldı. Bu uygulama ile ilk genel ve serbest seçimlere müdahale yapılmış oldu. Bu tarz ile yapılan seçim serbest seçim olarak kabul edilemez, milli iradeyi yansıtmaz, dolaylı bir müdahaledir. 1950 seçimleri her eksiğe rağmen demokratik bir adımdır. 1954, 1957 seçimleri

demokratik iradenin gerçekleştiği seçimler olarak Türkiye siyasetinde yer aldı

1960 askeri darbesi ile milli iradeye ve parlamenter sisteme müdahale edildi. Parlamento dağıtıldı, vekiller ceza evlerine konuldu başbakan ve iki bakan idam edildi. Vekiller muhtelif hapis cezalarına çarptırıldı. Seçimlerde %50 leri geçen oranlarda seçim kazanan Demokrat Parti iktidarının bu müdahale ile düşürülmesine ne oy veren seçmeninden ne de Milletvekillerinden demokratik bir tepki gelmedi. 1971 yılı müdahalesi ile parlamento işlevsiz bırakılarak ikinci bir müdahale daha yaşandı.

1980 12 eylül askeri darbesi ile üçüncü kere parlamantoya müdahale yaşandı. 2 mart 1994 yılında Demokrasi Partisi millet vekillerinin dokunulmazlıkları bizzat millet vekilleri

tarafından kaldırılarak dört Demokrasi Partisi vekilin cezaevine konulması ile dördüncü kere parlamantoya müdahale yapılmış oldu.

28 Şubat olarak anılan, askerlerin hükümete ve parlamantonun yapısına beşinci kere müdahale yaşandı. Halkın oyları ile seçilen Merve Kavakçı parlamantodan apar topar atıldı. 27 nisan muhtırası olarak anılan müdahale ile altıncı kere parlamantonun serbest iradesine karşı müdahale yapılmış oldu.

Yıl 2011, 12 Haziran milletvekili genel seçimi yapıldı. Halk seçim sandıklarına giderek oyunu kullandı. %85 oranında katılımın olduğu seçimde, halkın parlamenter sisteme olan inancının ne kadar güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Halk sorunlarının temsilcileri tarafından çözüleceğine olan inancını sandık başına yoğun ilgi göstererek

ispatlamıştır. Halkın bu arzusu hiçbir zaman yapılacak müdahalelerle boşa çıkarılmamalıdır. Halkın parlamenter sisteme olan inancı zedelenmemelidir. Demokrasinin esası de budur.

Diyarbakır'dan bağımsız olarak seçimlere katılan, seçmenlerden seksen bin civarında oy alan Mehmet Hatip Dicle'nin YSK tarafından vekillikinin düşürülmesi, seçmenin iradesine ve parlamantoya yapılan başka bir müdahale olarak anlamak lazım. Demokrasi ve demokratik yaşamın önemli kurumlarından biri olan parlamantoya saygınlığı en üst seviyeye getirmek başta parlamantoda yer alan parlamenterlerin görevidir. Her parlamenter en az Şili devlet Başkanı Salvador Allende kadar cesur olmalıdır. Canını parlamantoya siper edebilmelidir. Gazete Semsür

- Wekhevî
- Azadî
- Biratî
- Dad
- Demokrasi

Gazete Semsür

- Eşitlik
- Özgürlük
- Kardeşlik
- Adalet
- Demokrasi

Yerel, Edebi, Kültürel ve Siyasi Gazete

Yıl/Sal: 2 Sayı/Hejmar: 11

2011 Temmuz / Tîrmeh

Fiyat: 1.5 TL

Adıyaman Tarımında Alternatif Ürün Nar

Dünyada son yılların makbul ve aranan meyvelerinden olan nar'ın anavatanı aslında Güneydoğu Anadolu'dur. Dünyada yaklaşık olarak 2,5 milyon ton nar üretilmektedir. Türkiye'nin nar üretimi ise takriben yüz bin ton olarak gerçekleşmektedir. Güneydoğu Anadolu'nun ekolojik şartlarının, narın üretimine çok uygun olması dolayısıyla, bu çok aranan meyvenin üretimini birkaç misline çıkarmak mümkündür.

Ama başta yapılan bir yanlıştan dönmek lazımdır. Nar Türkiye'nin her yeri için destekleme kapsamı içine alınmıştır. Şöyle ki; Türkiye de en gelişmiş tarımsal ürün deseni, en geniş alan Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgeleri içinde bu teşvikler verilmektedir. Halbuki bu bölgelerde yetişen nar meyvesi Güneydoğu Anadolu'daki narlar kadar kaliteli olmamaktadır. Adı geçen bölgelerdeki aşırı rutubet narın meyve kalitesini bozmakta, kışın ise havanın fazla ılık geçmesinden dolayı nar bitkisi dinlenme periyoduna geçememekte ve bu da nar da kalite ve verim

düşüklüğüne sebep olmaktadır. Ayrıca nar kış sıcaklığının -12Co derecenin altına düştüğü yerlerde yetismeye uygun değildir.

Bu şartlar göz önüne alındığında nar'ın Güneydoğu için ideal bir meyve olduğu ortaya çıkmıştır. Güneydoğu Anadolu da teşvik edilirse yöre tarımının can simitlerinden biri olabilir. Son yıllarda nar yetiştiriciliğine ülkemizde ve dünyada yoğun bir talep bulunmaktadır. Bunun sebebi nar'ın insan sağlığı üzerindeki olumlu etkilerinin yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

Nar bir çok hastalığın tedavisi için kullanılmaktadır. Son yıllarda AIDS için kullanılan yiyecekler sınıfına alınmış ve Japon patentli ilaçlarda yer alan 9 bitkiden biri olmuştur. Narın içerdiği flavanoidler ve polifenollerin güçlü bir antioksidant etkiye sahip olduğu ispatlanmıştır. Meyve suyunun ve yağının "çekirdeğindeki yağ" ömrü uzattığı, kalp hastalıkları ile kanseri önlediği açıklanmıştır. Bu faydaların yanında insan sağlığı üzerine daha pek çok yararlı etkisi ispatlanmıştır.

İşte böylesine mucizevi bir meyve olan nar bitkisi başta Adıyaman olmak üzere tüm yöre çiftçileri için iyi bir kazanç kapısı olabilir. Yeter ki hükümet ve çiftçilerimiz bu konuya gerekli önemi ve özeni gösterebilir. Hem nar meyvesinin, hem de nar suyunun büyük bir

ihracat potansiyeli bulunmaktadır. Bu olanaktan yararlanmak için acele etmekte fayda var. Devlet nar ekimini desteklemeye devam etmeli; Çiftçilerimiz ise modern kapama bahçeler kurmalıdırlar.

Adıyaman da yaklaşık şimdiye kadar 30 bin dönüm sertifikalı kapama nar bahçesi tesis edildi. Bu bahçeler tam üretime geçtiğinde 60 ila 80 bin ton nar üretimi mümkün olacaktır. Şimdiden bu ürünü pazarlamak için çareler aramak lazım. Üretim, imalat ve pazarlanma, Adıyaman yerinde hayat bulmalıdır. Gazete Semsür. M.N.Kaya

KANİ

Mehmet AKAR

Asimilasyon

Asimilasyon Fransızca kökenli bir kelimedir. Türkçede sık sık kullanılmaktadır. Türkçeye "eritme" olarak çevirmek mümkündür. Asimilasyon kelimesi Kürtçe "Pişafîn ve Helandin" olarak açıklanabilir. Eritme bir nesnenin fiziksel özelliklerini değiştirmek gibi anlaşılmalıdır; farklı dil, kültür, tarih ve diğer özelliklere sahip bir halkın zor kullanılarak çoğunluk içinde erimesine, kendisine ait tüm özelliklerin kaybolup büyük parçaya benzemesi olarak anlaşılmalıdır. Asimilasyon, Türkiye de tartışılabilir bir konu olan bir kelimedir. Başbakan Kürtler için "inkar bitti, asimilasyonda sona

erecek" manasına gelen bir ifade kullandı. Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Almanya ya yaptığı bir ziyaretinde "asimilasyonun bir insanlık suçu" olduğunu belirtti. Çünkü; Almanya hükümeti, Almanya da yaşayan Türklerin Türkçe eğitim ve öğretim haklarına bazı sınırlandırmalar getirmişti. Almanya da yaşayan milyonları bulan göçmen Türklerin kendi ana dilleri ile eğitim öğretim görmelerine kısıtlamalar getirmişti. Başbakan haklı olarak Almanya'nın bu tutumuna karşı çıkarak bu uygulamanın "insanlık suçu" olduğunu söylemişti. Dünyanın farklı ülkelerinde de Almanya'nın tutumuna benzer uygulamaları görmek mümkündür. Birleşmiş Milletler Ana sözleşmesi ve Avrupa Birliği müktesebatında da asimilasyon konusu kesin ifadelerle reddedilmektedir. Devamı 2'de>>>

Z. Abidin
Kızılyaprak'Harfana'nın
Hatırlattıkları...

Urfa'nın 'sıra geceleri' epey ünlü; şu sıralar 'iç' turizmin önemli bir dekoru... Urfa'ya özgü sanılıyor ve doğrusu Urfa'lılar bu geleneği iyi pazarlıyorlar. Tabii her 'pazarlama' gibi bu gelenek de pazara düşünce, içeriğinden epey şey yitiriyor: Uyduruk kostümler, bağır-çağır korolar, 'misafirler' önünde törensel bir düzülüşle oturarak ve minder altındaki yazılı repertuara istinaden söylenen türküler ve 'bitse de paramızı alıp gitsek' bakışları eşliğinde yapılan plastik 'eğlence'...

Ermeni olduğu öldükten sonra 'keşfedilen' Kazancı Bedih'i asıl öldüren de bu pazarlama sistemiydi. Sanıldığı aksine Kazancı Bedih 20 Ocak 2004'te ölmedi. O gün fiziki ölümü gerçekleşmişti ama Kazancı Bedih'in ruhu, İstanbul barlarında geçim parası için 'sıra gecesi taklidi' yaptığı/yapmak zorunda bırakıldığı 1990'ların sonlarında zaten ölmüş/öldürülmüştü...

Ama belki de alakalı mevzu; bakacağız...

Urfa'nın 'sıra geceleri'ne epey benzeyen kadim bir Adıyaman geleneği de vardı, yakın zamanlara kadar: Harfana (ya da 'xarfana')...

Erkek erkeğe eğlenme kültürüydü bu ve 'dereye -içmek için- gitmek'ten farklı olarak, evlerde yapılırdı. Sırayla kimin evine gidileceği ayarlanır ve varsa o gün evdeki karşı cins zevat akrabalara falan gönderilirdi. Yeme-içme için

alışveriş ve hazırlık, imece usulü ortaklaşa yapılırdı.

Evde yapılmasının nedeni, epey uzun sürmesiydi; bazen sabahlara kadar... Bu süre boyunca sohbet edilir, yenilir/içilir, türküler/gazeller söylenir, 'yüzük oyunu' gibi oyunlar oynanırdı... Ev, bir kural değildi elbette: Bazen dışarılarda yapılan kapsamlı ve ortaklaşa yeme-içmelere de 'harfana' dendiği oluyordu...

Bu gelenek nereden geliyordu?..

Şurası kesin: 'Sıra geceleri' gibi 'harfana' da yüzyıllar öncesinden gelen bir kent kültürü; geç kentleşmiş Kürtlerle ve özellikle tarihsel olarak bugünkü kent merkezi uzağında konumlanmış Adıyamanlı Kürtlerle pek bir alakası görünmüyor.

Resmi tarihe göre iş çok kolay tabii: 'Türk kültürü' deyip geçiyorlar...

Bir görüşe göre bu gelenek, eski bir ahi geleneği; kent esnaf ve sanıklarının bir eğlence seremonisi... Başka bazı araştırmacılar, bekar erkeklerden başlayan daha eski bir gelenek olduğunu söylüyor... Bu arada, birçok araştırmacı, ahilik kurumunun/geleneğinin Türklere 'başkaları'ndan geçtiğini de vurguluyor...

Urfa'da 'sıra geceleri', Adıyaman'da 'harfana'... Bu iki kentin eski kadim sakinleri hatırlandığında ve 'sıra geceleri' ile 'harfana' gibi benzer köklü geleneklerin neden -mesela- Küthya'da ya da Yozgat'ta olmadığı düşünüldüğünde bazı ipuçları bulabiliriz...

Başka bir ipucu, şu olabilir: Doçent Said Öztürk, 'Osmanlı Salnamelerinde Adıyaman' isimli araştırmasında, 18. yüzyılda Adıyaman'ın Eskisaray Mahallesi'ne oturan 2718 kişinin 798'inin Müslüman, 1209'unun

Ermeni, 271'inin Katolik ve 440'ının Protestan olduğunu; Samsat'ın çeşitli köylerinde Ermeni ve Protestanların yaşadıklarını; Gerger'in çeşitli köylerinde Ermeni, Katolik ve Protestanların bulduklarını; Besni de 'Ermeni Mahallesi', Katolik Mahallesi', 'Protestan Mahallesi' adıyla mahalleler olduğunu ve bunlara ait özellikle kiliselere bitişik okullar bulunduğunu belirtmektedir...

Gittiler... Hepsi gitti... 'Mahlemizde Süryani' şimdi yalnızca bir türküde... Bir başka türküdeki 'Nemrudun kızı'nı merak eden bile yok artık...

Gidişleri normal değildi; aslında gitmediler, götürüldüler: Kan deryası içinde ölümlere götürüldüler ve arkalarından 'kanlı dere'ler, 'kanlı ceviz'ler, 'boğazkesen' gibi mahalle isimleri oluşturuldu... Bu isimler hala var. Ama yalnızca bunlar değil; onların dilimize, kültürümüze yüz yıllarca işledikleri de hala var...

Demek ki, şuymuş: Birilerini, hem de toplu olarak, öldürebiliyorsunuz ama onların kültürlerini öldürmeye gücünüz yetmiyor; yapabildiğiniz, o kültürlere 'made in Turkey' etiketi yapıştırmak. Her tarafından dökülen bir etiket...

'Harfana' dedik, nerelere gitti... Gelmışken, 'harfana' benzeri geleneklerin tanıtılması/yaşatılması için sivil girişimlerden ve vakıf faaliyetlerinden başka odak aramamak gerektiğini yolundaki düşüncemizi de paylaşalım: Devlet gölge etmesin, başka ihsan istemez... Çünkü Türkiye'de resmiyetin elinin değdiği yerde ot bile bitmez... Bir de piyasa tabii: Pazar düşenin hali ortada...

Halen Adıyaman dolaylarındayız... Devamı gelor...

TİROJ

Mahmut Nedim KAYA
Araştırmacı yazarSAMSATLI PAVLOS
(Antakya Patriği)

3.yy yılın başlarında Samsatlı fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Pavlos, hristiyan aleminin en büyük teolog(din alimi), ve mezhep kurucularından birisidir. Pavlos ilk dini eğitimini Samsatta ve Pere deki (Pirin) okullarda yaptı. Pavlos'un çok zeki ve yetenekli bir genç olduğunu gören yörenin din adamları onu dönemin en önemli dini eğitimi kurumu olan Antakya teoloji (ilahiyat) okuluna gönderdiler. Pavlos buradaki parlak öğrenim hayatından sonra din adamı ve teolog olarak çeşitli kiliselerde teolojik (ilahiyat) çalışmalarına devam etti.

Ünü hızla yayılan Samsatlı Pavlos nihayet M.S. 260 da o çağın en önemli hristiyan makamı olan Antakya patriğine seçildi. O dönemdeki Antakya patrikliği, Roma, Kudüs ve İskenderiye patrikliklerinden önemce önde bulunuyordu. Henüz Hristiyanlığın Roma imparatorluğu tarafından legal (resmen) kabul edilmediği zor bir dönemde 12 yıl boyunca M.S.260 tan M.S. 272 yılına kadar Antakya patriğinde kaldı. Kendisini çok seven Antakya halkı bizi put perestlikten kurtaran babamız diye kendisine iltifat ediyordu. Hatta halk tarafından o kadar çok sevildi ki; Roma imparatorluğu adına Süriye eyaletini otonom olarak yöneten Palmiyra(Tedmur) kraliçesi Zennuba onu patrikliğinin yayında aynı zamanda idari ve siyasi bir makam olan Antakya valiliğine atadı.

Antkaya patriği Samsatlı Pavlos'un asıl önemi; onun erken hristiyanlık döneminde, Hristiyan şeraitini ve hristiyan alemini derinden etkilemiş olmasıdır. Pavlos o dönemde üzerinde hararaetli kristolojik tartışmalar olan Hz. İsa'nın ulûhiyeti ve trinite(teslis) konusunda şimdiki İslami görüşe çok yakın savlar ileri sürüyordu. Baba, oğul ve ruhul Küddüs üçlemesini reddeden Pavlos Hz. İsa'yı tam bir insan olarak vasfediyordu. Hz. İsa'yı Allahın oğlu değil, Hz. Meryemden Allahın emriyle mucizevi bir şekilde doğan tam bir insan ve Allahın peygamberi olarak görüyordu. Haç'a, ikonalara(dinsel resimler) ibadeti yasaklayan Pavlos, sünnet ve domuz eti yeme konusunda da eski ahitteki(Tevrat) dini prensiplere yaklaşıyordu.

Samsatlı Pavlos'un ardıllarına Pavlusiyenler, bogamiler ve katareler ismi ile tarihte rastlıyoruz. Samsatlı Pavlos'un Hristiyan alemindeki etkileri günümüze kadar devam etmiştir. Pavlusiyen fikirler ikonoklast (resim kırma) hareketini etkilediği gibi büyük Hristiyan din adamı ve şehit (Martir) Samsatlı Lukianus'u (1)Nikomedy (İzmit)Piskoposu Samsatlı Eusibus'u İskenderiye patriği Arius'u ve M.s.428 de İstanbul Patriği olan Nastoryus'u derinden etkilemiştir. Tarihte bu dini akım Anadolu'da Pavlusiyenler, Bulgaristan ve Bosnada Bogomiller, İtalyada ise katareler olarak geçer. Hatta günümüzdeki Nasturi, Protestan ve Anglikan Hristiyan mezhepleri üzerinde etkileri olmuştur.

Not: Din adamı Samsatlı Lukianus'u adaşı ve hemşehrisi olan M.S.125 ile 192 yılları arasında yaşamış yazar ve filozof olan Samsatlı Lukianus ile karıştırmamak lazımdır. Hristiyan azizi Samsatlı Lukianus adaşı filozof Lukianustan yaklaşık 150 yıl sonra yaşamıştır.

Türkiye, Birleşmiş Milletlere üye bir ülke. Avrupa Birliğine tam üye olma yolunda da gayret içindedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve diğer yasalar, Türkiye vatandaşı olan Diğer halk ve azınlıklara kendi ana dilleri ile eğitimi ve öğrenim görme imkanını tanımamaktadır. Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Almaya hükümetine hitaben söylediği söz ile Türkiye'de ki uygulamanın çeliştiği görmek lazım. Türkiye'de sayıları 20 milyonu bulan Kürt halkı en temel insan haklarından yararlanamamaktadır.

Asimilasyon; egemen olan bir halkın ve hükümetlerinin, azınlıkta olan halkın diğer haklarının baskı altında tutmaları ve bu haklarını kullanmalarını yasaklamasıdır.

Yakın zamana kadar Kürt kimliği ve Kürt dili inkar edilirdi. Halen Kürt kimliği ve Kürtçe resmen kabul görmemektedir. Siyasilerin propagandalarında zaman zaman Kürt ve Kürtçeye ilişkin, yasak yok, tarzındaki sözleri buza yazılan yazı gibidir. Başbakan bir konuşmasında Kürtleri kastederek, bu konular konuşulmaz ise o problem yoktur tarzında bir ifadesi vardı. Bu ifadeye bir benzerini Bülent Ecevit'te kullanmıştı. Kürt kimliği ve dili yasalar ve anayasal teminata bağlanmadıkça yasaklı durum devam eder. Fiili durum yaratılarak dilin toplumda konuşulması ve buna müsamaha gösterilmesi, Kürt kimliğinin ve Kürtçenin kabul gördüğü anlamına gelmez.

Bir etnik kimlik ve o etnik kimliğin konuştuğu lisan anayasa ve yasalarla teminat altına alınmalı. O dilin hayatın tüm alanlarında kullanımı zorunlu olmalı. Kişi o dili öğrenmeyi yaşamı için ihtiyaç duymalı. Dilin üzerinde her türlü baskı tehdit ve tahdit kaldırılmalıdır. Kürtçe üzerindeki yasakların kaldırılmış olduğunu, asimilasyonun olmadığını söyleyebilmek için, Kürtçenin, kamusal alanda, Pazarda(ekonomik hayat), eğitimde, kültürel faaliyetlerde, politikada kullanılmasına imkan ve fırsat vermekle mümkündür. Mehmet Akar

Semsür

YEREL EDEBİ KÜLTÜREL VE SİYASİ GAZETE

YIL 2 - SAYI 11 - Temmuz 2011
Ayda bir Kürtçe ve Türkçe yayınlanırSAHİBİ-XWEDİ
DIALOG TANITIM BASIN YAYIN
REKLAM VE PROMOSYON ÜRÜNLERİ
HİZMETİ
EŞREF DOĞANERSORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
GENEL YAYIN YÖNETMENİ
MEHMET AKAREDITOR
MEHMET AKARYÖNETİM MERKEZİ
SÖĞÜTLÜ ÇEŞME CD.PAVLONYA
SOKAK NO 8/12 KADIKÖY İSTANBUL
TEL: 0216 346 26 96 FAX: 0216 414 56 21
mehmetsemsur@gmail.comBASKI: ABAD Matbaacılık Ltd. Şti.
Hocaömer Mah. 215 Sk. No. 7/A BUGÜN
Tel. : (0.416) 214 85 25 / ADIYAMAN

ABONELİK KOŞULLARI

Yurt içi yıllık: 20 TL Yurt dışı yıllık: 25 Euro

Yapı Kredi Adıyaman Şubesi 86467858
IBAN: TR42000670100000086467858

Adıyaman Tarihi Üzerine Bir Araştırma-3 Ali Çabuk

Geçiş bölgelerinin en temel özelliği kozmopolit bir yapıya sahip olmalarıdır. Yine coğrafik olarak bu geçiş özelliğinin getirmiş olduğu avantaj ve zenginlik daha uzlaşmacı bir toplumsal şekillenme doğurmaktadır. Ticaret ve toplumsal yaşamdaki zenginlik, çeşitlilik, olay ve olguları daha geniş ele almaya ve gelişmeye açık bir zihniyet yapısı şekillendirmektedir. Yine çok çeşitli insanlar ve gruplarla karşılaşması değişik yaşam tarzlarının düşüncelerini, gelenek göreneklerini, dinsel yaşantılarını, kültürlerini tanımasını beraberinde getiriyor. Bu sayede o yörede yaşayan insanlar veya toplumlar, kendi yaşam ve düşünce tarzlarının tek doğru olmadığını görürler. Bu onların tutucu olmalarını önleyen en temel faktördür. Eğer bu değişik kültürleri kendi bağrında sentezleyebilecek gücü gösterebilirse görkemli bir uygarlık yaratmaları kaçınılmaz. İşte Adıyaman bu geçiş özelliğini yaratıcı bir tarzda tarihin büyük bölümünde kullanmasını bilmiştir. Kendi içerisinde bir çok uygarlığı barındırmış ve bundan bir sentez yaratabilme kabiliyetine ulaşmıştır. Bu geçiş özelliğinden dolayı Adıyaman kişiliğinde en belirgin özellikler, uzlaşmacı, barışçıl ve hoşgörüdür. Sorularını şiddetle çözmeye yerine ağırlıklı olarak diyalogla çözmeye yöntemini benimsemişlerdir.

Bölge coğrafyasının sunduğu zenginliklerde buna eklenince diyalog yöntemi daha çok benimsenmiştir. Kendi coğrafyasında zenginliği yakalayan bu yörenin yayılma, başka alanları işgal etme gibi bir düşünceleri doğmamıştır. Çünkü var olan zenginlik kendilerine yetiyordu. Mücadeleleri daha çok var olan zenginliklerini korumaya dönüktü. Bu en temel özellik haline gelmiştir. Aslında Kürtlerin en temel karakteristik özelliğidir de. Kendisine dokunulmadığı müddetçe, yaşam alanları daraltılmadığı sürece, kendi içerisinde ve çevresine karşı uyumlu bir yaşam

benimsemeleri ama kendilerine yönelik bir tehlike hissettiklerinde ise güçlü direnişe geçmeleri, bağımsızlıklarına düşkün olmalarındadır. Adıyaman dağlık yöresinde yaşam ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktaydı, bundan dolayı yaşam tarzları yarı göçebidir. Ki kurdukları medeniyetlerde isimlerine kadar bu gerçeklik yansımıştır. Mesela **Komagene** ismi "yarı göçebe aşiretler diyarı" anlamına gelmektedir. Tarım, ticaret ve hayvancılık bölgenin en temel özelliğidir.

Adıyaman'ın hem verimli arazilere sahip olması hem de ticaret ve geçiş güzergahında bulunmasından dolayı sık sık işgal ve istilalara uğramıştır. Bu aynı zamanda bir direniş geleneği de doğurmuştur. İşte tam da burada karşımızda iki yönlü bir gerçeklik çıkmaktadır. Birincisi şehirler ve düz alanları işgalcilerin hakimiyeti altına girerken, ikincisi dağların derliklerine sığınanlar özgürce yaşamaya devam etmişlerdir. Bu yüzden, şehir ve ovalarda yaşayan kesim özüne yabancılaşırken, dağlara sığınan kesim ise özünü daha fazla korumuştur.

Her ne kadar kendi kurdukları şehirler olmuşsa da, genellikle şehirler yabancı işgalcilerin kurdukları mekanlar ve yaşadıkları yerler oluyor. Şehirleşme tüm Kürtlerde olduğu gibi bu yörede de yabancılaşmadır. Dönem dönem işgallere uğramış olsa da sonraları işgalden kurtulmayı bilmiştir. Bunu yapamadığı dönemlerde bile işgalci güce belli vergiler ödeyerek özerk yaşamıştır. Bu yüzden bölge tarihin uzun dönemlerinde kendi yaşamlarını bağımsız olarak sürdürmüştür. Bu bölgeye çeşitli dönemlerde farklı isimler verilmiştir. Tüm kürt bölgelerinde olduğu gibi bu bölgeye de adlandırmalar hep başkaları tarafından yapılmıştır. Kimi zaman coğrafyası ve yaşam şekline uygun, kimi zamanda işgal eden komutanın ismi verilmiştir. Tarihin ilk dönemlerinde bu bölge için **Khuri, Kummuh ve Komagene** olarak adlandırılmıştır. M.Ö. 3000 yıllarında Zagros dağlarından mezopotamyanın batısına yayılan **Hurrilerin** (kürtlerin ataları) anayurtları Fırat ile Dicle nehirleri arasındaki bölgedir. **Hurriler** M.Ö. 14. yy başlarında Adıyaman yöresini egemenliği altına aldılar. (Bazılarına göre Nemrut dağındaki mağaralar Hurrilerden kalmadır.) Yazıtlarda **Khuri** olarak geçen adın mağara anlamına geldiği, **Hurri** sözcüğünün aynı anlamda kullanıldığı öne sürülmektedir. Ama **Hurri** ismi Sümerler tarafından yapılan bir adlandırmadır. "**Ur**" kelimesinden gelmektedir. "**Ur**" kelimesi Sümercede tepelik anlamındadır. **Hurrî** "yüksek memleketli halk" anlamına gelmektedir. Adıyaman bölgesine Khuri denilmesi bir yönü ile tepelik yerleşim bölgelerini ifade ederken, diğer yönden ise o dönemlerde doğal yerleşim yerleri olan mağaralarda bu ismin verilmiş olması mümkün.

"Dîrok ji Sumêran ve destpêdike.."

Mezrabotan ku di navbenga Anatolya, Zerya Zelal, Ereban, Ê(y)ran û Hindê de cihekê gelek girîng û stratîj digire wekî niha berê ji xwedan ristekî mezin bû. Dîsa ji ber ew girîngiyê ji mêj ve rastî êrişên gelek mezin û dûvedirêj hatiye û bûye navenda şerên giran.

Bi kurtasî navbera çemê Ferêt û Tigrîs(Dijle) re Mezrabotan tê gotin ku hîmê wê şaristaniyê ji aliyê Sumêran hatiye lêkirin. Her çiqas ku di avabûna şaristaniya Mezrabotan de Sumêrî cihê herî girîng digirin jî ji bilî Sumêran dîrokê de wê tîrêjê, Eqed, Elem, Babilon û Asûrî jî avakarên şaristaniyê bûn. Ji bilî ew dewletên sereke di demên cuda cuda de hinek gel û dewletên wekî; Subarî, Samî, Kurd, Arî, Qarmatî, Êranî, Nebatî, Gûtî, Xurî, Mitanî, Orarto, Êbranî jî di nava şaristaniya Mezrabotanê de cihê xwe digirin.

Şaristaniya Sumêran ya ku di bin bandora Misriyan de geş bûye, di cihanê de nava şaristaniyên herî kevnar de tete dîtin. Her çiqas ku

Sumêran bi awayekî berbiçav bandor li hemî cihanê kiribe jî bi taybetî bandora Sumêran li ser Yewnan, Fînikê, Roma û Babilonan buye û dîsa bi saya Babilonan çand û hunera Sumêriyan li hemû cihanê belaw bûye.

Di dewleta Sumêrî ya ku bi civîna parêzgehên wek dewletkî pêkdihat de teqrîben sî bajarên mezin ên sereke hebûn ku ji wan hinekên ku navê wan tene zanîn ev in: Ur, Urik, Erîdo, Kîş(Qij), Qedeş, Nîpor(Nîppur), Legar, Legaş, Şûrîpak û hwd. ji ber ku va bajarana pir rastî êrişên derdorên û yên biyanî dihatin, berevaniyê re gelek razemenî kiribûn. Doralîyên bajarên hawêr sîr lêkiribûn û helqên kûr û fireh lêxistibûn ku kes nikaribe xwe bigihîne. Du babet(cur) êriş li welatê Sumêriyan dihatê kirin, ji wan yek ya navxweyî, ya din jî ya biyanî bûn. Sedema êrişên bajarên a di nava hev de(şerê navxweyî), bi dest xweyî, çar kirariyên kirina hinek bajarên derdor, an jî hemî welatê Sumêr bû. Sedema êrişên biyanî jî, bi destxistina dewlemendî û xakên(ax) Sumêr ên bihilber bû.

Li keysarên(qral) Sumêran re Ligel(lugel) dihatê gotin ku Ligel di heman demê de wekî, serleşker, serdadger û serkeşe jî dihatê dîtin. Ji ber peywira keysaran ya olî û bandora Zigguratên ya di nava dewlet û civakê de ev dewlet wekî dewleteka teokratîk(oldar) dihatê dîtin ku heman tişt di heman serdemê de ji bo hemî dewletên cihanê derbasdar bû. Sedema bandorkirina olê ew bû ku, civaka ku gelek girêdayî olê bi hêsani di bin rêkxeriyê de hêlistin bû.

Yekemîn teşkîletaka ramyarî ya li

Mezrabotanê ji aliyê Sumêran ve hatiye damezirandin ku di navbera B.Z.4000-B.Z.2350 de wek dewleteka serbixwe li ser pê maye. Sumêrî bi piranî li; Elem, Eqed, Hittî, Gûtî û Asûriyan re şerên giran dikin. Di van şerana de Eqedî Sumêriyan sist dikin û Elemî jî bi hêsani ji holê radikin.

Sedema derketina şaristaniya gelek mezin a li Mezrabotanê; axên bi hilber, riyên bazirganî yên girîng, hebûna av, xweşbûna keş û hewa hwd. bûn. Bi saya van derfetên erênî Sumêrî ji xeynî çandîni(kîşt û kal) di derbarê: Nivîs, zimên, nojdarî, esmanzanî, matematîk, sêr, fal, ol, avahî, wêje(mînak; destanên Gilgamêş, Afirînerî û Tofan), bendav, bend, lajwerdî, celb(cilbeq) zuhakirin, sazûmanên av de gelek bi pêşketibûn û hemî cihanê re jî bûbûn mînak. Ligel ev pêşketinana Sumêriya di nava cihanê de yekemîn car: Nivîs(nivîsa bizmarî), demjimêra roj, mînya heyvî, çar kirariyên matematîk bikaranîbûn.

Ger ku em nexasim di nava hunerên Sumêran de bixwazin ku li ser avahiyên Sumêran bisekinin, divê ewil em bibêjin sedema ku li Mezrabotanê kevir zêde tunebû di çekirina avahiyan de ji axê sîd dihatê wergirtin, ji lewma jî gelek avahî negihêştine va sedema me, yek sedema negihêştina din jî ji ber êrişên biyanî hatina hilweşandinê. Dîsa jî em bi saya hinek bermayîyan û berhemên nivîskî dizanin ku di nava şaristaniya Mezrabotanê de Sumêrî û Babilon pir bi pêşketine(Ziggurat, Baxçeyên Babilon ên rez û gelek nebat, quleya Babilon hwd.) belam di bin bandora ol de. Ku mirov bixwaze

bi kurtasî qala yên herî girîng, Zigguratên, bike; Zigguratên Sumêrî rêvebergeh bûn ku teqez di nava hemî bajarên Sumêriyan de jî hebûn. Ew Ziggurat ji bilî peywira xwe ya olî, navenda aborî, perwerde, lêkolînên asimanî bûn jî. Zigguratên li ser heft tayî bi sê beşan pêkdihat. Beşa yekemîn wekî bargeh, ya duyemîn wekî dibîstan û perestgeh, ya sêyemîn jî ji bo lêkolînên asimanî dihatê bikaranîn.

Ji bo ku Sumêriyan di cihanê de yekemîn car şaristaniyeka mezin avakirine û gelek tişt re bûna pêşeng, gelek netew û dewletan xwastiye ku kok û binyata xwe bispêrin wan. Bi taybetî; Ereban, Tirk, Ecem, Macarî di va riya xelet de ne û binyata angaşten wan jî şibandina hinek peyvên bi darê zoreyî ne. Belam ji bo lêzîmiyê(merivatî) şibîna çend peyvên ne bes e. Sedemeka wê ew e ku zimanê Sumêr derdorê çar hezar sal e ku jî qada axavtîne rabûye, sedema din jî ev e ku, ji bo ku lêzîmiyek diyar bibe divê Etnografî(zanyariya çand û huner), Antropolojî(zanyariya nijad), Zimanzanî, Dîrok û Arkeolojî(şûnewarnasî) bi hev re bixebitin û biryareka weha bidin. Mixabin heya niha jî di vê mijarê(babet) de lêkolîneka ku têrî mirov dike û zanistî hê nehatiye kirin.

ADINI UNUTAN ÜLKE

Ramazan Gökay

**CAHİL BİR TOPLUMU HERKES YÖNETİR
AYDIN BİR TOPLUMU BİLGELER**

Güneydoğu dışında heyecanı olmayan bir seçim süreci daha geride kaldı.% 10'luk baraj nedeniyle Demokratik olmayan bu seçimde emek demokrasi özgürlük ve barış bloğu adayları tüm engellemelere ve ayak oyunlarına rağmen seçimden başarı ile çıktılar.Bu başarı Kürt halkının tutarlı ve kararlı mücadelesini yansıtmaktadır.Kısaca demokrasi adına Kürt halkı kazanmıştır.Bu başarıyı sindiremeyen diğer partiler hazinenin olanaklarını kullanarak bu noktaya geldiler.

Sistemin efendileri AKP nin liberalizm söylemi ile sermayenin küresel çıkarları gereği görevinin hala bitmediğine karar verdiklerinden yola devam denmiştir.AKP almış olduğu görevle birlikte bir yandan orta doğudaki Pazar paylaşımına destek sunacak, diğer yandan Kürtleri yok sayan şoven siyasetle ülkedeki yağmayı sürdürecektir.Sırada Ziraat bankası, şeker fabrikaları ve b-2 yasalarıyla hazine arazilerini rant alanı haline getirdikten sonra işi bitmiş olacaktır.Bu dönem başbakanın oldukça zorlanacağı zor bir muhalefet boldenok tedbirleri ve avukatları sayesinde tamamlanmış olacak hem de Kürt halkını ve emekçi yığınları terbiye etme görevini tamamlamış olacaktır.Tabii Atlantik milliyetçileri ve CHP koltuk değneği olmaz ise, AKP'nin başkanlık hayali ve toplumu terbiye etme misyonu da çökmüş olacaktır.

1933 yılından başlayarak ABD TEXAKO petrol tekelinin önemli bir ortağı olan dede Bush'un finansal desteği ile birlikte alman tekelleri ortaklaşa Hitler'in iktidara getirilmesinde yoğun çaba harcadılar. 2. paylaşım savaşı milyonların ölümü ile sonuçlandı.Dünyaya nizam verme adına milyonların ölümüne yol açan bu ruh hali her dönem için sonu belli olmayan tehlikelerle doludur.

Bir yandan toplumu açıklıkla terbiye etmeye çalışırken diğer yandan Ortadoğu ya seslenerek dünya liderliği havasına girmiştir.Bu arada hayali projelerle ekonomik yapıyı gizlemeye çalışmıştır.Makro büyümeden söz eden sayın başbakan bu topluma doğruları söylememektedir.Çünkü ithalata dayalı bir kalkınma modeliyle makro ekonomik büyümeden söz edilemez.Yabancı sermayenin ekonomik taleplerine karşı irade koyamaz, olsa olsa işbirlikçi olur, küresel sermaye adına.Bu bağlamda sıcak para denilen yani kayıt dışı para ile beslenen bu ülke üretim ve yatırım yapma iradesini de kaybetmiştir. Bu açıdan görüldüğünde Kürtler ve diğer halklar yaşamaktadır.Birde demokratik olmayan uygulamalar eklendiğinde sorun bağrında bir patlamayı taşımaktadır.

AKP'nin iki yıllık bir görev süresi kalmıştır diyebilmek mümkündür, 4 yıllık süreyi bitirmeden görevini tamamlamış olmanın vereceği mutlulukla erken seçime gidilecek sonuç olarak ANAP'ın yaşadığı sonu yaşayacaktır.Ondan sonra da küresel efendiler muhafazakar yeni aktörleri sahneye alacaktır. Halkın cephesinde ise inşallah bu defa iyi olur anlayışı sürecektir. Çünkü demokratik olmayan her seçim halkın bilinç potansiyelini ölçmek için bir araç olmaya devam edecektir.Onun için Aziz Nesin yıllar önce doğru bir tespit yaparak toplumun tepkisini üzerine çekmişti. Süreç onu haklı çıkardı.Cahil toplumu her vasıfta kişilerin yönetmesi mümkündür. Aziz Nesin her zaman haklı çıkacaktır. Kürt halkı mücadelesi ile bu oyunu bozmuştur.

Bu toplumu, refahtan pay dağıtan demokrasi adına sahneye çıkan fedakar, cesur ve bilge insanların yönetmesi zorunludur, Yoksa kirli savaşlar bitmeyecek daha çok acılar yaşanacaktır.İnsanlar kendi toprağında sürgün hayatı yaşayacaktır.Kabul edilemez olan budur ramazan gökay

Adını unutan ülke adı ile yayınladığımız bu araştırma, Sevan Nişanyan'ın "Adını Unutan Ülke" adındaki eserinden alındı. Sevan Nişanyan'ın çalışmasında bazı köy adlarının etimolojisi boş bırakılmış. Adıyaman köylerini yakından tanımış olmamız ve halk mitolojisini yakından takip etme şansına sahip olmamız nedeniyle, Sevan Nişanyan'ın eserinde boş bırakmış olduğu köylerin yerel söylenişini ve Kürtçedeki anlamını açıklamaya çalıştık.Yapmış olduğumuz çalışmayı Gazete Semsür(GS) rumuzu ile tanımladık.

Yaşadığımız çevrede yer alan nesnelere, etimolojik özelliklerine uygun olarak adlandırılır.Genel olarak bu adlandırma o bölgede yaşayan halkın dili ile olur. Halk bu ad koyma ritüelini kültürel mitolojisinden devraldığı birikim üzerine kurar. Yeni doğan bir çocuğa ad koyma, o aile için ne kadar önemli bir olay ise, çevresinde bulunan dağ, dere, göl, tepe, mezra, tarla,nehir, köy,kasaba,orman gibi her türlü nesneye ad koyma işi de o yörede yaşayan halkın için o derece önemlidir. Nesnelere ad koyma, o nesnenin fiziksel, coğrafi ve tarihi özellikleri dikkate alınarak yapılır.

Bir coğrafyayı egemenlik altında tutan güçler, o coğrafyada yer alan tüm değerleri kendisine benzetmeye, uyarlamaya kalkışır.Mezar taşlarında yer alan yazılardan tutalım, çocukların isimlerine kadar her şeye hüküm etmek isterler. Hüküm eden güç kendinden önce ki gücün eserlerini yok sayar veya imha eder.Semsür coğrafyasında da bunun bariz örnekleri çok.Roma İmparatorluğundan günümüze kadar gelen egemenler, coğrafyamıza ait ne varsa yerli halka rağmen, tüm değerleri kendisine benzetmeye çalıştı. Ancak yerli halkın bu tür uygulamaları, vücudun yabancı bir maddeye karşı gösterdiği reaksiyon gibi reddettiği görülmektedir. Her kültürel değer, asırların birikimi ile tarihin derinliğinden ve süzgecinden geçerek günümüze kadar gelen zenginliklerdir. Bunların korunması bir insanlık görevidir. Semsür coğrafyasında yer alan köy ve diğer coğrafi isimler, başta Kürtçe olmak üzere Süryanice, Ermenicedir. Bu her üç halk bölgenin en kadim halklarıdır.Yeni gelenin eski değerlere saygı göstermesi lazım. Her isim kendi içinde anlamlıdır, zenginliktir ve güzelliştir.muhafaza edilmelidir.

Besni

Besni İlçe<Behesni(Süry Bhesni "kalearası")
Akdurak köy<Kösyanlı(Kürd Köselers GS)
Akkuyu köy<Bîregewr(Kürd)
Alıçlı köy<Çakallı mamibiş(Kürd+Tr "Çakallı"(aş.) İbrahimamca")
Beşyol bld<Sahandil?
Çaklıhöyük bld<Keysun(süry Kayşûm)(Ar Keysûm
 *(Yun) Kaison/kaissounion biçimler kaydedilmiş.
 11-12 yy.beylik merkezi olmuş.
Çaykaya köy<Kevçalı(Kürd Kevjal "yengeç")
Egerli köy<Cendere?
Güneykaş köy<Gelbulası
Harmanardı köyTilek(Kürd Tilek "tepecik")
İnce mah.<Kesmetepe<İncearaplar
Karagüveç köy<Kitiş?
Kesecik köy<Marguza veya (Malqûzi GS)
Kesmetepe bld<Mehmanlı(Kürd Mêmân/Mehman aş.)
Konuklu köy<Yusufan(Kürd/Tr "Yusuflar")
Kurugöl köy<Memadikli(Kürd Memedik/Memedan aş.)
Kutluca köy<Fal?
Oyalı köy<Hamziyan(Kürd Hamziyan "Hamzalar")
Pınarbaşı köyKilisecik
Sarıkaya köy<Hementil?
Sugözü köy<(2006)bld<Eskiköy
Suvarlı bld<Hevidi(Kürd Hevidî/Hevidan aş.)
Taşıyazı köy<Terbizek(Erm Tarbzag "saraycık")
Tekağaç köy<Kötüre(Kürd Koturê "Güvercinli")
Toklu köy<Birişme?
Üçgöz bld<Sofraz?
Yayıklı mah.<Sarıyaprak<Zirce
 Yolüstü köy<Yükükşamusaş(Kürd/Tr aş.)
Yıldüzü köy<Mirihtil?
 Çelikhan
Çelikhan ilçe<Cêlikan(Kürd Cêlikî/Cêlikan aş.)
Aksu köy<Deveboynu
Altıntaş köy<Direği
Bozgedik köy<Koltik (veye Qoltik GS)
Çampınar köy<Pirhamzik(Kürd Pirhemzik "Hamzadedeli")
Gölbâğı köy<Abdulharap
İzci köy<Askeran(Kürd Askeran aş.)
Karaçayır köy<Hıdıran(Kürd Xidiran aş.)
Karagöl köy<Gölreş(Kürd Golreş "Karagöl")
Korucak köy<Rutikan(Kürd Rûtikan "Çıplaklar" aş.)
Mutlu köy<Şifrin?
Pınarbaşı bld<Kevenli<Bulam?
Recep köy<Avisipi(Kürd Avspî "Aksu")
Salkonak köy<Bügezi(Kürd Bigezi "ılgnlı")
Taşdamar köy<Şerefhan(Kürd/Tr Şerefhanlı (aş)
Yağızatlı köy<Bistikan(Kürd Bestikan "Derecikler)
Yeşiltepe köy<Dursunlar
Yeşilyayla köy<Gov veya Gov(Kürd ağaç

kümesiGS)

Gerger

Gerger İB(1958) ilçe<Aldüş İlçeye adını veren asıl Gerger,
 * Şimdiki Oymaklı köyüdür. İlçe merkezi 1958 de Aldüş köyüne taşındı.
Ağaçlı köy<Şekvan?
Aşağıdağlıca köy<Aşağı Erbaun(Ar/Süry Erbaûn "kırklar")
Beşgöze köy<Kürdiyan(Kürd Kurdiyan aş.)
Budaklı köy<Aldüşek
Burçaklı köy<Jandırvenk(Erm)
Cevizpınar köy<Bigo?
Çamiçi köy<Şengil?
Çifthisar köy<Merdis İB *Merdis nahiyesi merkez köyü idi.
 *Ancak Çifthisar adı eskidir.
Çobanpınar köy<Bileyle?
Dağdeviren köy<Hasanhamzan+Ûsan(Kürd)
Dallarca köy<Bagöz?
Demitaş köy<Melho(Süry Melho "tuzla")
Eskikent köy<Taraksu İB<Temsiyas
Geçitli köy<Everek(Erm Averag "ören")
Gölyurt köy<Tillo(Süry Têllo "tepe")
Gönen köy<Helime?
Gözpınar köy<Kesrik(Kürd Qesrik "kalecik")
Gümüşkaşık köy<Kferdiz(Süry "köy"?)
Gündoğdu köy<Mişrak(Kürd Mihrak, odak GS)
Güngörmüş köy<Pütürge(Kürd Pütürgeh "Putyeri")
Gürgenli köy<Peşval veya Pêşval
Güzelsu köy<Cimik(Kürd Cimikî/Cimikan "yaylalı" aş.)
Kaşıyazı köy<Lağın?
Kesertaş köy<Berdeso/Perdeso
Kılıç köy<Piyanko(Kürd Piyonk "Süngertaşı")
Konacık köy<Bibol(Süry Beth Bola
 * 11.yy daErm Babula biçimi kaydedilmiş.
Korulu köy<Berzo(Kürd Berzo "yüksekçe")
Koşarlar köy<Nirin?
Köklüce köy<Ülbüş?
Kütüklü köy<Haşur?
Nakışlı köy<Horiyan(Kürd Horikî/Horikan aş.)
Onevler köy<Helûl?
Ortaca köy<Habarman?
Oymaklı köy<Nefsi Gerger(Erm Gargar "Büyüктаş yapı")
 *İlçeye adını veren eski Gerger burasıdır.11.yy dan itibaren Yun.Karkaron biçimi kaydedilmiş.
Saraycık köy<Masroni?
Sutepe köy<Hızori(Erm Xntsori"elmalı")
Üçkaya köy<Kömek(Erm/Kürd Komig/Komik"ağıl yada ağıllar")
Yağmurlu köy<Vakuk(Erm Vank'ig"manastır")
Yayladağı köy<Givdiş?
Yenibardak köy<Hırso?
Yeşilyurt köy<Venk(Erm Vank"manastır")
Yukarıdağlıca köy<Yukarı Erbaun(Ar/Süry Erbaun"kırklar")

JI GENCÎNEYA KURDÎ ANKETEKE ÇANDÎ

Li gorî we ji van kîjan yekemîn romana kurdî ye;

- a- Bîra Qederê
- b- Jana Gel
- c- Şivanê Kurd

elfabeya kurdî ji çend tîpan pêk tê?

- a- 28
- b- 31
- c- 30

Yekemîn rojnameya kurdî kîjan e?

- a- Hawar
- b- Riya teze
- c- Kurdistan

Yekemîn rojnameya kurdî di kîjan salê de derçû ye?

- a- 1898
- b- 1921
- c- 1932

Zimanê kurdî di malbata kîjan zimanan de cih digre?

- a- Ûral-Altay
- b- Samî
- c- Hînd-Evrûpî

Çend zaravayên zimanê kurdî hene?

- a- 2
- b- 4
- c- 3

Ji van kîjan ne zaravayê kurdî ye;

- a- Kurmancî
- b- Dimilî
- c- Tirkmancî

Cejna zimanê kurdî ya ku di roja derketina kovara hawarê de tê pîroz

kirin, kîngê tê pîroz kirin?

- a- 21'ê adarê
- b- 15'ê reşemiyê
- c- 15'ê gulanê

Yekemîn rojnameya rojane ya bi kurdî kîjan e?

- a- Jîna Nû
- b- Ozgur Gundem
- c- Azadiya Welat

Yekemîn Tv-yê stalaytî yê kurd kîjan e?

- a- Roj tv
- b- Med tv
- c- Kurdistan tv

Yekemîn Redyoyê bi kurdî di kîjan salê de dest bi weşanê kir?

- a- 1924
- b- 1940
- c- 1957

Keleha Dimdimê romana kê ye;

- a- Mehmed Uzun
- b- Erebe Şemo
- c- Hesenê Metê

Ji vana kî nivîskarê sirûda Ey Reqîb e?

- a- Osman Sebrî
- b- Yûsiv Dildar
- c- Cegerxwîn

Yekemîn Helbestkarê Kurd kî ye?

- a- Balûlî Dana
- b- Elî Herîrî
- c- Baba Tahirê Uryan

Yekemîn pirtûka dîroka kurdan a bi navê "Şerefname" ku ji aliyê Şerefxanê Bidlîsî ve hatiye nivîsîn, di sedsala çendan de hatiye nivîsandin?

- a- 15.

b- 16.

c- 17.

Kurdên ku nikarin xwe bi kurdî îfade etmîş bikin, bi kîjan zimanî deng dikin?

- a- Fransî
- b- Îngilîzî
- c- Şildim Bildim

Şaristaniya Komegeniyana di aliyê kîjan gelî ve hatiye damezirandin?

- a- Kurdên Zelanî
- b- Faris
- c- Yewnan

Têbinî: xwînerên hêja yên rojnameya Semsûrê, va ye em bi anketekê pêşberî we ne. Me ji gencîneya rabirduyê ya zimanê kurdî bi çend pirsan anketek amade kir û em vê anketê pêşkeşî zanîna we dikin. Kerem bikin, pirsan bibersivînin û bigihînin me. Rojnameya Semsûrê xelatê dide kesên ku anketê rast bibersivînin .

Va ye ew in xelata rojnameya Semsûrê:

1. mîn bîranînên Osman Sebrî
2. yemîn romaneke Mehmed Uzun
3. yemîn dîwaneke Cegerxwîn

Duyuru

Gazetemizin tertipledeği anket Kürtçe olarak hazırlandı. Maksadımız kürd dilinin okurlarımız tarafından okunup yazılmasına ilgilerini artırmaktır. Anketi doğru cevaplayan bir kişiye Osman Sebrî'nin bir kitabı, bir kişiye Mehmet Uzun'un bir kitabını, bir kişiye Cegerxwîn'in bir kitabını "xelat" olarak verilecek. Cevaplar <mehmetsemsur@gmail.com> adresine gönderildiğinde, doğru cevaplayanlar arasında "pêşk" yapılacaktır. Başarılar. Gazete Semsûr

Nuredin Zaza ve Gilberte Favre Zaza

Nûredîn Zaza'nın Eşi Gilberte Favre ile söyleşi yapan Hülya yetişen'in bu çalışmasını gazetemizin bu sayısında yayınlıyoruz hem Nûredîn Zaza'yı bir kez daha eşinin gözü ile tanımayı hem de bir evvelki sayımızda eksik bıraktığımız yönlerini tamatmaya çalışacağız. Evvela Nûredîn Zaza'nın eşi Gilberte Favre Zaza kimdir? Nûredîn Zaza'nın eşi Gilberte Favre Zaza. Gilberte Hanım İsviçreli ünlü bir gazeteci. Yayınlanmış çok sayıda kitabı ve çalışması var. Daha da önemlisi Bayan Zaza, bakıp gören bir gözdür. Kürtlerle sıhri (evlilikten kaynaklı) akrabalık kurmuş olan Avrupalı aydın bir kadının gözüyle Kürt toplum ilişkilerine ve Kürt sorununa ve Nûredîn Zaza'yı tanımış olacağız.

Nûredîn Zaza kimdir?

Nûredîn Zaza'nın 1919'da Maden'de başlayıp, 1988'de Lozan'da noktalanmış yaşamı, Kürt halkının yaşadığı trajedinin bir tutanağıdır. Celadet Bedirhan, Nurettin Zaza için Kürtlerin Çehov'u der. Kuzey Kürdistan'daki Şeyh Sait ve Ağrı ayaklanmalarından sonra birçok devrimci Kürt yurtseveri Suriye Kürdistan'ına geçer.

1938 Yılı'nda Kürt Gençlik Kulübü (Klûba Ciwanên Kurd)'ün etkin üyeleri arasında Zaza da yer alır. Bu kulübün üyeleri arasında Cigerxwîn, Qedrîcan, Osman Sebri, Dr. Ahmed Nafiz gibi önemli kürt şahsiyetleri de bulunmaktaydı. Nureddin Zaza, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İsviçre'ye yerleşti ve Lozan Üniversitesi'nde yüksek öğrenime başladı. 1956'da ise, arkadaşlarıyla, Batı Almanya'nın Wiesbaden kentinde Avrupa Kürt Öğrencileri Derneği'ni kurdu.

Nûredîn Zaza, Lozan'da Eğitim Bilimleri doktorasını tamamladıktan sonra, 1956 Yılı'nın sonlarında Suriye'ye dönerek ve 1957 Yılında kurulan Suriye Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDPS) başkanlığını yaptı. Şam Üniversitesi'nde ise iki yıl boyunca öğretim üyesi olarak çalıştı.

Nurettin Zaza, 1960'lı yıllarda Suriye, Lübnan, Ürdün ve Irak cezaevlerinde hapis yatarak ağır işkencelere ve hücre cezalarına maruz kaldı.

Zaza politik kimliğinin yanında edebiyatçı yönüyle de aktif biridir. Kürt Dili ve Kültürü'ne katkıları büyüktür. Öykülerini *Hawar* ve *Ronahî* dergilerinde yayınlamıştır 1969'da Lozan'a dönerek, edebiyat alanında önemli çalışmalara imza atar. Paris'te Kürt Enstitüsü'nde yer alır. Ölümünden bir yıl önce yani 1987'de, Ehmedê Xani'nin *Mem û Zîn* eserini Fransızca'ya çevirdi. 1981 Yılı'nda Fransızca olarak yayınladığı *Bir Kürt olarak Yaşamım/ Ma Vie Kurde* Avrupa'da büyük yankı uyandırır. 7 Ocak 1988'de Lozan'da kansere yenik düşerek sürgünde ölür.

Gilberte Favre Zaza

1945 yılında İsviçre'nin Sion (Valais) kentinde doğdu. Gazetecilik eğitimini bitirdikten sonra, 1967'de Kuzey Kürdistan'a ve Orta Doğu'ya gitti. 1970 Yılında Ürdün'de ortaya çıkan Sivil

Yaşamım" isimli kitabının radaksiyon ve basım işlerini üstlendi (1982)

1988 yılında eşi Nurettin Zaza'yı kaybeden Bayan Favre, Paris Kürt Enstitüsü'nün de desteği ile "Nureddin Zaza Basın Ödülünü" oluşturdu. İlk ödül, Gazeteci Antonie Bosshard ve Bernard Langloise'e verildi.

Savaşın yoğunluk kazandığı 1991'de Güney Kürdistan, İstanbul ve Diyarbakır'da kaldı. Buradan Cenevre ve Liberation Gazeteleri'ne çok sayıda haber geçti. Aynı yıl Mesut Berzani ile birlikte bir TV programına katıldı. Paris Kürt Enstitüsü'nün de önerisi ile 1992 yılı'nda Güney Kürdistan'da yapılan parlamento seçimlerini izlemek üzere İsviçreli gazetecilerden bir gurup oluşturdu. Güney Kürdistan'a gitti. Burada Talabani ile ikinci defa görüştü ve röportaj yaptı. Bayan Zaza, "HÊVÎ" isminde Güney Kürtleri'ne yardım amaçlı bir dernek kurdu. Burada toplanan nakit para ve diğer yardımlar halka dağıtılmak üzere Güney Kürdistan üst yöneticilerine teslim edildi.

1993 yılında "Ma vie kurde" 'un ikinci baskısı "Bir Kürt Olarak Yaşamım" Labor ve Fidès yayınevi'nde yapıldı. Bu kitabın ayrıca Arapça ve Kürtçe basımı da yapılmıştır. Gazetecilik mesleğinden emekli olan bayan Zaza şu anda Nureddin Zaza için arşiv çalışması yapıyor.

Hülya Yetişen: Sevgili Gilberte Hanım Nurettin Zaza ile nasıl ve hangi koşullarda tanıştınız?

Gilberte Favre Zaza- Nureddin Fransızca yayınlanan "Illustré" adlı magazin dergisinin bürosunda karşılaştık. 1969 yılından beri çalıştığım bu derginin Yazı İşleri Müdür Yardımcısı, Nureddin Zaza'yı bana Kürt yazarı olarak tanıtmıştı. O da Zaza'yı erkek kardeşinin evinde ortak dostları Gilbert Baechtold aracılığıyla tanımış.

Orta Doğu'ya olan yakınlığımı bildiğinden, bu karşılaşmanın karşılıklı olarak bir ilgi uyandıracaklarını düşünmüştüm...

Hülya Yetişen: 17 yıl birlikte yaşadığınız Nurettin Zaza'dan geriye kalan ve sizi en fazla etkileyen özelliği neydi?

Gilberte Favre Zaza: Nureddin Zaza her zaman kalbimde yaşayacak. Onu düşünmediğim tek bir gün yok. Sadece geçmişte değil, şu anda da yaşıyor. Ondaki çok şey öğrendim. En çok zekâsı, dünyaya açık kültürü, ahlâkı, insani yönü, cömertliği, yaşam aşkı ve ruh soyluluğu beni çok etkiledi. Onun affetme yetisine ben hâlâ erişemedim. Ailesinden ona ve dolayısıyla bana da oğlumuzun zararlı dokunmalarını ben affedemiyorum. Bana yapılanları affedebilirim ama ona ve oğlumun yapılanları hayır.

Hülya Yetişen: Nurettin Zaza ile tanışmadan önce Kürdleri tanıyor muydunuz? Kürdistan'a ilk defa ne zaman ve hangi amaçla gittiniz?

Gilberte Favre Zaza: İlk olarak 1965 yılında, Gazetecilik eğitimi yaparken Kürtlerden bahsedildiğini duymuştum. Ortadoğu'ya bir yolculuk tasarımı vardı. Hocalarımdan biri bana Hollanda'daki bir şirketin bağlantılarını verdi. M. Silvio Van Roy, bana daha sonra General Barzani'ye iletmem üzere tavsiye mektubu verdi. Irak Kürdistan'ını keşfetmek ve Ortadoğu'da 4 ay boyunca sürececek bir yolculuk düşüncem vardı. Azınlıkların kaderine ve uğradıkları haksızlıklara, baskılara karşı duyarlı ve ilgiliydim. Çünkü ben de dağlık bir bölgede doğmuştum (Le Valais'de). Irak Kürtleri'nin gayreti ve mücadelesi

beni çok etkiliyordu. 1967 yılı Haziran'ında, İsviçreli dostlarımla, İsrail-Arap Savaşı'ndan bir hafta sonra İsviçre'den çıktık. Türkiye Kürdistan'ından geçtik. (Bu arada Ağrı Dağı'nın muhteşem manzarası, Erzurum ve Doğubeyazıt'taki halkın misafirperverliğini unutamam, muhteşemdi). Bizi İran'a geçirdiler. Irak'ta durum çok gergindi. Develerin fotoğraflarını çekiyordum. Bunun üzerine Irak polisi bana ajan muamelesi yaptı ve Irak'ın Kuzey'ine geçmemize izin vermedi.

Suriye, Lübnan, Kıbrıs, İsrail olmak üzere yolculuğuma devam ettim. Daha sonraları mesleğim gereği, sık sık Ortadoğu'ya gittim. Olayları yerinde gözlemlemek, ve Golda Meir, Kamal Joublatt, Pierre Gemayel ve diğerleri ile röportajlar yapmak için. Savaş sırasında Lübnan ve Ürdün'de bulundum. Ayrıca 1988'de Lübnan Savaşı'ndaki çocuklara adadığım, önsözünü kısa bir süre önce Paris'te ölen büyük Şair ve Yazar Andree Chedid'in kaleme aldığı bir kitabım var.

1967'de Türkiye Kürdistan'ından geçişten sonra, Ekim 1991'de Irak Kürdistan'ına bu sefer röportaj için gitmiştim. İnsanlar kötü koşullarda, yıkıntıların ve karton çatıların altında yaşıyorlardı. Mesut Barzani ile röportaj yaptım. Dönüşte bu röportajı 'Liberation'da ve İsviçre basınında yayınladım. Radyo ve Tv'de bu konuyla ilgili programlar yapıldı. Onu izleyen yılda, seçimleri izlemek için Irak Kürdistan'ına davet edildim. Aralık 1972 yılı'nda Bussign'de konuştu olduğumuz Mahmud Osman'ın evinde, önemli şahsiyetlerin de bulunduğu bir ortamda tanıştığım Celal Talabani'yi tekrar görmüştüm. En son olarak da 2007 Yılı b a h a r ı n d a 3 . d e f a İ r a k Kürdistan'ındaydım. Bu sefer, oğlumla birlikte, Nureddin Zaza'nın yaşamını anlattığı kitabını Kürtçe yayınlayan Aras Yayınevi'nin davetlisi olarak gitmiştik. Kitabın basımı için bizden onay alınmadığı gibi, kitap kapağı da aslına hiç uygun değildi. İki intihar saldırısı, Irak Kürdistan'ına yaptığım yolculuğun sonu, sağlığım üzerinde ise, bugün bile izlerini taşıdığım bir sonuca neden oldu.

Hülya Yetişen: Paris Kürt Enstitüsü'nün da katkılarıyla Nurettin Zaza adına düzenlediğiniz bir ödül yarışması var. Bu ödülü oluşturmadaki amacınız neydi ve bu etkinliğe ne zaman başladınız?

Gilberte Favre Zaza- Nureddin'in ölümünden sonra, O'nun 'bilinç uyandırıcı'lar olarak gazetecilerin üstlendikleri role büyük önem verdiği düşüncesinden hareketle, aklıma böyle bir fikir gelmişti. Düşüncemi Paris Kürt Enstitüsü'nün de desteğiyle yaşama geçirdik. İlk ödül 1989'da verildi. Ödülün amacı, Nureddin Zaza'nın anısını yaşatmak, ve sessizlik komplosunda kurban edilmek istenen bir halkı unutturmamak için, gazetecileri duyarlı olmaya teşvik etmektir. Bu

nedenle bu ödül, kamuoyunu Kürt sorunu konusunda yaptığı başarılı haberlerle duyarlı kılan gazetecilere veriliyor. Ödüle ilişkin detaylı bilgileri aşağıda belirtilen adreste bulabilirsiniz. (voir : http://fr.wikipedia.org/wiki/Prix_Noureddine_Zaza/Nureddin_Zaza_ödülü)

Hülya Yetişen: Nurettin Zaza'dan bir oğlunuz var. İsmi Cengo. Cengo şu an ne iş yapıyor? Babasının politik mücadele yaşamına yaklaşımı nasıldı, şimdi nasıl? Kürt tarihini ve Kültürünü ne kadar tanıyor? Kürtçe konuşabiliyor mu?

Gilberte Favre Zaza: Doğduğundan beri oğlumuz Cengo babasının büyük ilgi ve sevgisini gördü. Babası hasta düştüğünde, oniki buçuk yaşındaydı. Onu kaybettiğinde ise 15 yaşında. Babasını kaybetmesi onda, benden daha büyük bir travma yarattı. Oğlum Cengo, ne benim ne de Nureddin'in ailesinden destek görmedi. Nureddin'i kaybettikten sonra, ailesi, bizi terk etti. Ne manevi ne de maddi güvence sağlamadılar. Cengo bir yıl Paris'te eğitim gördü. Cengo, Amerika'da eğitim görmek için girişimde bulunurken, burs çıkartacaklarını söyleyen Kürtler verdikleri sözü tutmadı. Bu oğlumda büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Bu süreçten tek başına çıktı. Yazmaya yetenekli, yabancı diller konusunda olsun, sinema ve müzik konusunda olsun oldukça başarılı bir çocuk. Hayatını serbest ticaret yaparak kazanıyor.

Çocukken Kürdçe, Ermenice, Türkçe, Arapça, İngilizce, Fransızca ve Almanca parçalar söylerdi. Nureddin ona Kürtçeyi öğretmedi. Nedenleri vardı. Ortadoğu'ya tekrar dönüp, projelerini gerçekleştirmek istediğinde, her defasında büyük acılar yaşamıştı. Bu nedenle oğlunun İsviçre'de eğitimini tamamlamasını ve yaşam karşısında donanımlı olarak silahlanıp mücadele vermesini istiyordu. Onu spora ve müziğe yönlendirdi. Cengo beşbuçuk yaşındayken keman çalıyordu. Babasının ölümünden sonra çalmayı bıraktı. Ama bugün hâlâ müziğe çok düşkün. Eğer Irak Kürdistan'ında yaşıyor olsaydık, bugünkü yaşamımız da farklı olacaktı. Nureddin 1978'de İsviçre'ye geldi. Ve kolay uyum sağladı. Lozan Üniversitesi'nde Fransızca eğitimi yapan tek Kürt'tü. Ruhu da Kürt'tü. Ama en yakın arkadaşları İsviçreliydi. Kültürü hem Kürdü hem de Batı'lı melez bir kültürdü. Mozart'ı dinlerken. Fransız Edebiyatı'ndan Victor Hugo'yu, Elouard'ı ve Aragon'u okurdu. Bir taraftan Nazım Hikmet'i okur, sürekli olarak Şivan'ı, Ayşe Şan'ı, Aram'ı dinlerdi. Cengo politika ile ilgilenmiyor, sanata ve genel insanlığın sorunlarına yönelmiş durumda. Babasının İsviçre'de geçmiş politik mücadelesinde gördüğü işkencelerden dolayı yaşadığı bedensel ağrılarına, hem profesyonel hem de özel yaşamında karşılaştığı zorluklara tanık oldu. (devamı 12.sayıda)

Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi

"Haftada Bir Defa Bile Çanın Sesine İzin Verilmeyen Kilise, 3 Temmuz'da Yenilenmiş Haliyle Cemaatinin Hizmetinde"

Adıyaman Merkez inde, Hisn-ı Mansur Kalesinin Güneybatı tarafında yer alan Kilisenin İlk olarak ne zaman ve kimler tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Cemaatin Sözlü Tarih belleğine göre bu kilisenin 4. Veya 5. Yüzyılda yapılmış olabileceği söylenmektedir. Bugün halk tarafından Mara Mahallesi olarak tabir edilen mahallede bulunan Kilisede 1905 tarihinde yazıldığını bildiğimiz Süryani Dilinde yazılmış, birbirinin aynı metinleri içeren üç kitabesi mevcuttur. "Allah'ın adıyla, kutsal üçlünün yardımıyla, Mor Petrus ve Mor Pavlus Kilisesi yardımsever Süryanilerin yardımıyla 1905 te imar edilmiştir." Şeklinde tercüme edilebilecek bu kitabeden söz konusu tamaratın Kilisenin batı tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir. Kilise bir bahçe içerisinde, bahçe kapısı kilisenin güneydoğu köşesine bitişiktir. Düzgün kesme taştan yapılmış olan kapı, fazla derin olmayan büyük yuvarlak kemerli bir niş ile onun içindeki basık kemerli kapı açıklığından ibaret bir portal şeklinde düzenlenmiştir. Bahçenin güney tarafına papazın konakladığı modern bir konut ile doğu tarafına kilise yerleştirilmiştir. Kilisenin batı tarafında 3 gözlü narteks vardır. Bu narteks iki katlı olup, alt katında eski Hisn-ı Mansur Metropolitisi Alpha'in mezarı bulunmaktadır. Kilise doğu-batı istikametinde zaman zaman dikdörtgen şekilli bir yapı sergilenmektedir.

Kilisenin içinde ahşap bir sunak bulunmaktadır, bu sunağın 1890 yılında Urfalı Süryani marangoz ustaları tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bunun arkasında çok renkli boyalarla bitkisel süslemeli dokuz basamak ile onun arkasında kucağında çocuk İsa'nın oturduğu Meryem tasviri, iki yanda haç tepelikli dik dörtken şekilli yan bölümlerle, geçit veren kapı açıklıkları mevcuttur. El emeği ve Süryani Ahşap işçiliğinin estetikte doruğa ulaştığı bu sunakta, ayrıca vazodan çıkan çiçek desenlerine yer verilmiştir. Adıyaman Süryani Kilisesi(Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi) Adıyaman İlinin Kültürel Miras listesinde adı geçen, tescilli bir yapı olup, bugün için küçük bir Süryani cemaati tarafından kullanılmaktadır. Ama bir zamanlar Süryanilerin adına Klewdiye dedikleri Adıyaman'da çok sayıda Hıristiyan Arami, Süryani ve Ermeni nüfusu barındırdığını hem kilise günlüklerinden hem de gayri resmi tarihi kaynaklardan biliyoruz. Süryaniler yaşadıkları bu bölgede, dünya düşünce tarihinin damgasını vurmuş Samsatlı Lukianos, Samsatlı Pavlus,

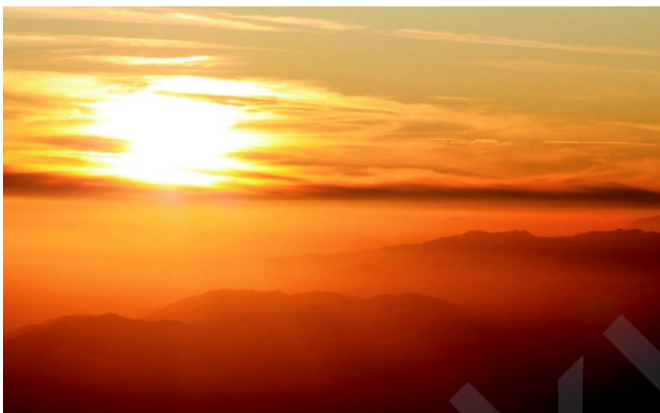

Samsatlı Fawle gibi din ve düşünce adamları, ünlü mozaik ustası Samsatlı Zozimos, Barsoma manastırında öğretmenlik yapmış ve hemen hemen bütün yaşamını bölgede geçirmiş, yaşadığı 13 Yy. da 2 ciltlik bir Dünya Tarihi yazmış, yazdığı bu eserle az da olsa Tarihteki ünlü Baba İshak İsyana ışık tutmuş, muhtemelen Adıyamanlı olan Süryani bilgin Ebul Faraç(Bar Hebreus) gibi tarihi şahsiyetler yetiştirmişlerdir.

BARIŞIN 2000 YILLIK TARİHİ

Hemo Pêşeng

Güneş'in en güzel renkleriyle üzerine doğduğu, doğarken iç gıcıklayıcı huzmeleriyle bütün bir coğrafi alanı kızıla boyadığı ve kızıla boyalı bu topraklar üzerine, Fırat nehrinin batı yakasına bir gece dinginliğinde kurulu, sakin ve şirin bir kent. Bu kentin en az kendisi kadar sessiz ve kent ikliminin yumuşak doğasıyla uyumlu, kendi içinde yaşayan, hemen her mesleğin ustaları olan, şimdi yitirdiğimiz için ardından ağıtlar yaktığımız, bir de Süryani ve Ermeni sakinleri vardı. Çok kültürlülüğünü kendi tarihi kodlarından alan, bir arada yaşamının zenginliğini ve erdemini kent belleğine nakış gibi işlemiş bu şehir, eski adıyla Ademan, cumhuriyet döneminde dönüştürülmüş

adıyla Adıyaman'dır...

Adıyaman, coğrafyası itibariyle Antik dönem tarihini yaşayan bir kenttir. Adıyaman'da doğduğu, Arsemia'daki tokalaşma stelinin kendisine simge edinmiş, bu tokalaşma steli ile Dünya'ya ilk barış ve dayanışma mesajları veren Komagene Medeniyeti'nin de merkezidir. Bu gün Adıyaman ilini kapsayan geniş bir coğrafi alanın hemen her tarafında silinmesi imkânsız izler ve paha biçilmez bir kültür mirası bırakan Komagenelilerin, yaşamın her alanına dayanışma ve barışı egemen kıldığı bıraktıkları kültür mirasından okunabilmektedir. Doğu-Batı senteziyle birçok inancın bir arada yaşamasını kendisine felsefe eden ve insan merkezli yeni bir dinin de kurucuları olan, küçük ama güçlü bu medeniyetin mirasçısı olan Şehri-Ademan, kendi topraklarının kültürel kodlarını iyi okuyabilmiş, bu kodlarda var olan bir arada ve barış içinde yaşama erdemini, tarihi süreç içinde evirerek içselleştirmiş bir barış kentiydi aslında...

Osmanlı döneminin sonlarına kadar bu özelliğini koruyarak gelebilmiş, bu küçük ama güçlü dinamiklere sahip kentin, sosyo-kültürel dokusuna ve tarihten besleyerek getirdiği barış ruhuna, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinin ana eksenini oluşturan tekleştirme ve tek tip insan yetiştirme politikası, sonradan telafisi mümkün olmayan ağır hasarlar vermiş, birçok trajedinin yaşanmasına sebep olmuş, kentin böğründe iflah olmaz yaralar açmıştır. Osmanlı Devleti, parlak tarihinin son dönemlerine geldiğinde, devlet içinde hâkim olan etnik milliyetçi, İtaat ve Terakki anlayışının, ağırlıklı olarak Kürt İlleri'nin topraklarında şekillenmesi, düşmanlarca İngiliz malları satarak büyük servetler edinen, gayrimüslimlerin elindeki sermayenin büyüklüğünü görünce, iştahı kabarrı. İtaat ve Terakkicilerin kabaran iştahı daha sonra bir akıl tutulmasına dönüşerek, bu devasa sermayenin kendilerine göbek bağıyla bağlı grupların eline geçmesini sağlamak için yeni bir politikaya ihtiyaç duymuş, sonunda gayrimüslim sermayeye karşı bir operasyon başlatma kararı almıştır. Adına "sermayenin el değiştirme operasyonu" diyebileceğimiz harekâtın tarihi arka planı 1894 de baş gösteren Ermeni isyanlarıydı. Bu durum sebep gösterilerek 1909 yılında Adana'da bir operasyon yapıldı, daha sonra meşhur 1915 Tehcir Yasası ve buna paralel gelişen 1915-1921 yılları arasında 6 yıl süren Maraş, Antep, Malatya, Urfa, Muş Van, Bitlis ve Diyarbakır'daki Ermeni olayları, ardından da İtaat ve Terakki'nin tamamlayamadığını tamamlayan Cumhuriyetin homojenleştirme politikası...

Bütün bunlar olurken yüzyıllardan bu yana, önce Pawlaki, Maniheist, Yahudi, Dürzi, Êzdani ve Zerdüşt inancında olanları, daha sonra Hıristiyan Aramilerle Ermeni ve heterojen Müslüman mezhepler ile Êzidi inancına mensup toplulukları bir arada, barış içinde yaşatan Adıyaman ne kaybetti? Bu tekleştirme politikaları karşısında tutunamayan gayrimüslim vatandaşlar, Adıyaman'ı terk ederek batı illerine, önemli bir kısmı Halep'teki akrabalarının yanına, bir kısmı da çeşitli Avrupa kentlerine

KENÊRK

Mehmet Oncû
Lekoliner/Folklorzan
ademan02@gmail.com

SITRANÊN DELÊL

Dinav sitranên gelêrî de bir'ek sitran henin ku di aliye dengbêjan ve, bi navê "delal" hatine gotin. Mijara wan sitranan tevahî hezkirin û ewîne. Ew cur sitran di aliye gel ve bi ços û hezkirinek pir zêde tèn guhdarkirin. Dema mirov guhdarî van sitranên bi navê "Delêl" hatî gotin dike, di aliye mijar û bûyeran de ewîneke zorbind û ku lehengên wan cangoriyê hevin, derdikeve himber mirov. Şik tine afirîner û hilberînerên wan sitranan dengbêjin. Ew sitranan him di aliye honandinê de him jî di aliye hemayê(îmge) de sitranên dilan in û ewîneke gelek bilind û bi qasî bilindiya xwe jî dilsoj dihêwirin. Delalê Keçikan, Delalê Baronekê, Delalê Qeregeçî(Qerejdaxê) û Delalê Edûlê (Dewrêşê Evdî) jî sitranên ku di aliye dengbêjan ve û bi navê "Delal" hatî gotin bi tenê çendekin. Min di nivîsa xwe ya vê carê de, ji bo we tomariya teksta "Delalê Qeregeçî(Qerejdaxê)" kir. Ji bo ku mijar û vegotina sitrana "Delalê Qeregeçî(Qerejdaxê)" ya bilind, ku di aliye wêje û vegotinê de bêje gîhandî asta xwe ya herî bilind, xwaşiktir bête fehm kirin û hûn tehm û çêja wê karibin hildin, min ew tekst bê şirove lijêr weşand. Berdevama vê nivîse di hêjmara 12. de ye...

göçtüler. Göçerken beraberinde mesleklerini de göturdüler, bu da kentin mesleksizleşmesini sağladı. Mesleksizleşen bu kentte, meslek göçünü sermaye göçü takip etti, çünkü mesleksiz bir toplumda sermaye boşa çıkar, ayakları havada kalacağı için batır. Bu meslek göçünden sonra batmayı göze alamayan yerel sermaye de sanayi illerine göçtü, 1970'lı yıllara gelindiğinde Adıyaman gibi daha birçok Kürt kenti de mesleksiz, sermayesiz, yoksul büyük köylere dönüştü. Daha sonraları, kırsal kesimlerdeki nüfus artışıyla başlayan yaşam alanlarının daralması sonucu, kente büyük göçler başladı ve Kürt köylüleri kırsal alan alışkanlıklarıyla beraber, şehirde Ermeni ve Süryani vatandaşlar ile Osmanlı'dan sonra Cumhuriyet yönetimine de göbek bağıyla bağlanmış olan sermaye sahiplerinden boşalan yerleri doldurdular. Cumhuriyet rejimi bu Kürt İlleri asimile ederek Türkleştirmeye çalışırken, tersine göç bu kentlerin etnik olarak %100 Türkleşmesine yol açtı. Türkleştirmede sınıfta kalan devlet, yığıla sorunları olan ve artık işsizlik ve yoksulluk üreten, merkezden yönetilmesi olanaksız, kocaman Kürt kentleriyle karşı karşıya kaldı. Bu gün üç ayrı kategori de değerlendirebileceğimiz bu Kürt kentleri, daha sonraki yazımızın konusu olacaktır... Gazete Semsür

